

ERMENİ İDDİALARI, HUKUK VE SİYASİ LOBİCİLİK

Gözde KILIÇ YAŞIN

Analiz No : 2023 / 15

09.05.2023

1915 Olaylarıyla ilgili Ermeni iddiaları hakkında önlerine gelen önerileri kabul eden parlamentoların sayısı 2014te 20 iken,^[1] 2023te 33e ulaşmıştır. Hâlbuki 2015te konuyu ilgilendiren iki ayrı uluslararası mahkeme kararı açıklanmıştı. Kararlardan biri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) İsviçre-Perinçek Davasına ilişkindir.^[2] Dava soykırımı inkârı nedeniyle verilmiş bir mahkûmiyet kararının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ihlal edip etmediğine ilişkindir. AİHM'in kararı^[3] önemli hususlara işaret etmektedir. Buna göre parlamentolarda alınan bu kararların o gün o oturumda hazır bulunanların kanaatini yansıttığı ve herhangi bir bağlayıcılığının bulunmadığına işaret edilmektedir. 1915 Olaylarının tarih araştırmalarının konusu olduğu ve tartışmaya açık olduğu, fikir birliği sağlanamayacağı kararda ifade edilmiştir. Özetle soykırım hukuki bir terimdir ve tanımı çok kesindir, soykırım suçunun tespiti de sadece yetkili yargı organlarınca yapılabilir. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) da aynı görüştedir. 17 Aralık 2003 (29 Ekim 2004 temyiz) tarihli Krikorian ve Diğerleri kararında^[4] ABAD, Avrupa Parlamentosunun Ermeni soykırımı iddialarını tanıyan kararının hukuki değil siyasi bir metin olduğunu belirterek parlamento kararlarının hukuki sonuç doğuramayacağını hükme bağlamaktadır.

AİHM Büyük Dairesi kararını oluştururken soykırımın tanımını (59.p.) Uluslararası Adalet Divanının (UAD) 26 Şubat 2007deki Bosna-Hersek-Sırbistan ve Karadağ Davasına atıfta bulunarak ve soykırım özel kastını vurgulayarak vermiştir. 2015 yılının ikinci önemli kararını UAD, Hırvatistan-Sırbistan Davası için 3 Şubat 2015te vermiştir ve burada da soykırım özel kastı ön plana çıkmıştır. Nitekim AİHM Büyük Dairesi hükmünü oluştururken buradaki özel kast (*dolus specialis*) sorgulamasına da (61.p.) atıfta bulunmuştur. UAD, Hırvatistanın soykırım iddiasını değerlendirirken soykırım niyetinin tespiti yapılamadığı için Sırbistanın insan gruplarını farklı yerlere nakletmesinin soykırım suçunu oluşturmadığı hükmünde bulunmuştur. Nitekim 1915 Olayları da Geçici Sevk ve İskân Kanunu ve sevk gerçekleştirilmesinde yaşananlarla ilgilidir. Soykırım suçunun varlığını tespitle yetkilendirilmiş mahkeme, sunulan kanıtların soykırımın varlığını hiçbir makul şüpheye yer bırakmayacak biçimde ispatlaması gerektiğini vurgulamaktadır ve ilaveten soykırım hükmünün verilebilmesi için bir grubu bütünüyle veya kısmen yok etme iradesinin varlığını da tespitini aramaktadır. Delaysıyla mahkeme, sözleşme tanımındaki fiilin

kendisini (*actus reus*) görmenin ötesinde özel kastın varlığının, yani grubu tamamının veya bir kısmının yok etme niyetinin hiçbir makul şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatlanmasını aramaktadır.

Esasen makul her insanın ve herhangi bir ülkenin parlamentosunda özellikle bu iki kararın açıklanmasından sonraki herhangi bir gün, her parlamenterin hukuki sonuçları olan ve hukuki bir kavram olan soykırım konusunda kanaat belirtmekten imtina etmesi beklenirdi. Ancak öyle olmadığı 2015 ve sonrasındaki parlamento kararlarından görülmektedir. Tarih aralıkları bakımından 2000-2014 arasında 11 yeni ve 10 yeniden; 2015-2023 döneminde de 12 yeni ve 10 yeniden[5] tanıma olduğunu not düşmek yeni analizler açısından önemlidir. 2000 yılına dek 1915te yaşananlarla ilgili olarak parlamentolarında Ermeni iddialarını benimseyen önermeleri kabul eden ülke sayısı 9dur. Belirtmek gerekir ki Ermeni lobi grupları önermeleri diğer ülke parlamentolarına getirmek için çalışmaktaydı ancak bu önerge taslakları ya hiç görüşülmüyor ya da reddediliyordu. Genel tavır, böylesi bir konunun yargı makamlarının işi olduğu, parlamentoların çalışma alanına girmediği yönündeydi. Diğer taraftan Türkiye ile ilişkilere zarar vermeme niyeti de söz konusuydu. Bu anlamda Türkiyenin siyasi ilişkileri bağlamında da yeni tanımlar dikkat çekici bir husustur. Özellikle 2000 sonrası tanımlara dönük açıklamalarda, kararın Türkiyeye karşı düşmanca bir eylem olmadığına ve Türkiye ile Ermenistanı barışma yolunda yeni adımlar atmaya teşvik amacına işaret edilmesi de kayda değerdir. Bu gerekçenin parlamentolarda o gün hazır bulunanları ikna etmek için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kararlarda aslında var olmayan kimi belgelere atıfta bulunulması,[6] önermelerin özensiz ve yanıltıcı hazırlandığını da göstermektedir. Diğer taraftan son dönem tanıma kararlarında, daha önce tanıyanlara işaret edildiği de gözlemlenmektedir. Daha da kaygı yaratan husus ise bu tür tanıma kararlarında Batı medeniyetine ait olma ve meselenin Avrupalılaştığı sinyalinin verme[7] niyetinin dikkat çeker hale gelmesidir.

Ermeni İddialarını Tanıyan Parlamentolar:

Ermenistan Komünist Partisinin merkez komitesinin 1962de 1915in 50nci yılını anma kararını almasının ardından konunun ülke parlamentolarına getirildiği, 1965te ilk kez Uruguay parlamentosunda konuya ilişkin bir karar alındığı görülmektedir. Bu çerçevede Ermeni iddialarını parlamentosuna getiren ve tanıyan ülkelere sırasıyla bakalım:

1. Uruguay[8] (1965, 2004, 2005 olmak üzere üç kez Ermeni soykırımı iddiaları kabul edildi)
2. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi[9] (1975, 1982, 1990)
3. Arjantin[10] (1993, 1998, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007de 2 yasa, 3 önerge ile 5 kez)
4. Rusya[11] (1995, 2005, 2015te kabul edildi)
5. Kanada[12] (1996, 2000 ve 2004te gündeme geldi ve üçünde de kabul edildi)
6. Yunanistan[13] (1996)
7. Lübnan[14] (1997, 2000)
8. Belçika[15] (1998, 2015)
9. Fransa[16] (1998, 2000, 2001, 2006da farklı içeriklerle yasalaştı)
10. İsveç[17] (2000, 2010)

11. İtalya[18] (2000)
12. Vatikan[19] (İtalya ile birlikte 2000de)
13. İsviçre[20] (2003)
14. Slovakya[21] (2004)
15. Hollanda[22] (2004, 2015, 2018, 2021)
16. Polonya[23] (2005)
17. Almanya[24] (2005, 2016)
18. Venezuela[25] (2005)
19. Litvanya[26] (2005)
20. Şili[27] (2007, 2015)
21. Bolivya[28] (2014)
22. Danimarka (2015, 2017)
23. Bulgaristan[29] (2015, 2022, her iki kararda da katliam kelimesi kullanılmıştır)
24. Avusturya[30] (2015)
25. Lüksemburg (2015)
26. Paraguay (2015)
27. Brezilya[31] (2016)
28. Çekya[32] (2017, 2020)
29. ABD[33] (2019)
30. Portekiz[34] (2019)
31. Suriye[35] (2020)
32. Letonya[36] (2021)
33. Meksika (2023)

Ayrıca Amerika Birleşik Devletlerinde 13 Mart 2022de Mississippi eyaletinin de tanınmasıyla 50 eyaletin tamamında Ermeni iddialarını kabul eden kararlar alınmıştır. Birleşik Krallığın parçası olan Galler[37] 24 Ocak 2006da, İskoç parlamentosu[38] 18 Haziran 2013te iddiaları tanımışlardır (Birleşik Krallık ise soykırım değil katliam ifadesini kullanmaktadır). 20 Nisan 2007de, İspanya-Bask Parlamentosu soykırımı tanıyan[39] bir deklarasyon yayınlamış, 2015te kararı tekrarlamıştır.[40] İspanyadaki özerk Katalonya bölgesinin parlamentosu, Mart 2010da onayladığı bir kararla, Ermeni iddialarını kabul etmiştir. Ancak Katalonya Özerk Yönetimi Başkanı Jose Montilla ise bir mektup göndererek Katalonya yönetimi adına Türkiyeden özür dilemiştir. Avustralyanın Yeni Güney Galler eyaleti 1997de, Güney Avustralya eyaleti 2009da Ermeni soykırımı olduğunu kabul etmiştir.

Ermeni İddialarını Tanıyan Örgütler:

1. Dünya Kiliseler Konseyi (1983, 2015)
2. Avrupa Parlamentosu (1987, 2000, 2002, 2005, 2015, 2022)[41]
3. Avrupa Konseyi (1998, 2001)[42]
4. Mercosur (Arjantin, Brezilya, Paraguay, Uruguaydan oluşan Güney Ortak Pazarı) (2007)[43]

Sonuç

Her 24 Nisanda ülke gündemi, Ermeni iddiaları ile meşgul olmaktadır. Kuşkusuz bu Ermeni iddialarının bir sonuç doğurabilmesine dönük stratejinin parçasıdır. Türk kamuoyu da hedef alınmaktadır. Aynı dönemlerde dünyanın pek çok noktasında Ermeni Soykırım Yalanına Son ve Şehit Diplomatlarımızı Anma[44] mitingleri yapılıyorsa da Ermeni lobisinin düzenlediği gösteriler kadar ön plana çıkamadıkları için dünya halklarının soykırım yapıldığı inancıyla sokaklara döküldüğü zannedilmektedir. İddialar böylesi bir yoğunlukla gündemde yer aldığı için de tüm dünya kabul etti algısı da ister istemez oluşmaktadır. Hatta tüm dünya kabul etmişken Türkiye'nin kabul etmemekle kendi itibarını zedelediği inancı oluşmaktadır. Hâlbuki bunlar sadece parlamento kararlarıdır. Aynı parlamentonun yeni bir kararı ile değişebilir kararlardır. Kararlar hükümet programlarına alınmamakta, o devlet için dahi bağlayıcılık oluşturmamaktadır. Dolayısıyla parlamento kararlarının ne mahkeme kararı gibi bağlayıcılığı olabilir ne de dünya halklarının izlenimini yansıtır. Hatta pek çok ülke parlamentosundaki oylamada tasarının yasalaşması küçük farklarla kabul edilmiştir. Örneğin İsveçte 2010da yapılan oylamada 130 Hayır, 131 Evet oyu kullanılmıştı. Diğer yandan pek çok oylamada mevcut parlamenterlerin yarısı oturuma katılmamıştır. Bu nedenle Ermeni iddialarının kabul edildiği ülkeler ifadesi dahi psikolojik açıdan olandan daha büyüğü ifade etmek anlamına gelecektir. Bazı ülke parlamentoları aynı kararı farklı içeriklerle birkaç kez kabul ettiği için ve kabul etmeyen bazı ülkelerde de neredeyse her yıl bir şekilde konu tasarı olarak parlamentoya taşındığı için çok fazla tanıma olduğu algısı oluşmaktadır. Dolayısıyla bu algı da gerçeği yansıtmamaktadır.

Konuya üç açıdan bakılması gerekir. Birincisi kamuoyu üzerinde yaratılan etkidir. Sanki tüm devletler kabul etmiş gibi bir algı yaratıldığı ifade edilirken bu nokta vurgulanmıştır. İkincisi hukuki açıdan parlamento kararlarının hiçbir mana ifade etmediğidir. AİHM de İsviçre-Doğu Perinçek Davası hakkında verdiği kararda bir yandan parlamentoların mahkeme ve tarihçilerin görevini üstlenemeyeceğini ifade etmektedir, bir yandan da 1915 Olaylarının Holokosta (Yahudi Soykırımı) benzemediğini vurgulamaktadır. İlki açısından bizzat Mahkeme, sadece 20 ülkenin parlamentosu tarafından tanınmışsa da diyerek ve ayrıca parlamento kararlarının hiçbir hükmü olmadığını belirterek tanıma kavramına yüklenen anlamı minimize etmektedir. İkincisi açısından ise Mahkeme, Holokost ile yaptığı karşılaştırma neticesinde Ermeni olaylarının hukuken soykırım olmadığını net şekilde belirtmektedir. Soykırım olduğunu söylemek kadar olmadığını söylemek de mümkündür ifadesi ile de konunun tarih düzeyinde tartışılmasının inkâr yasaları ile engellenemeyeceğine hükmetmektedir. Ancak olduğunu söylemeye de alan bırakmaktadır. ABAD kararı da benzer şekilde parlamento kararlarının siyasi niteliğine işaret ederek hukuki sonuç doğurmayacağını ifade etmektedir.

Konuyu incelerken ağırlık verilmesi gereken üçüncü alan ise Türkiye'nin siyasi ilişkileridir. En fazla önem verilmesi gereken husus bu olsa gerek. Zira çok açık ki bu gidişata son noktayı koyması gereken hukuki metinlere ve mahkeme kararlarına rağmen parlamento kararlarıyla mesafe kaydetme girişimleri sürmektedir. Bu durum tek bir sonuca işaret etmektedir: Tarihi vukuat, maddi gerçeğin araştırılması ve uluslararası hukukun emredici hükümleri dâhil bizzat hukukun kendisi siyasi lobiciliğin gerisinde kalmaktadır. Ermeni lobi grupları, iddialar açısından hukuk ve tarih alanındaki zayıflığını, siyasi lobicilik ve dini propaganda ile dengelemek amacındadır. Diğer taraftan girişimlerin sonuçsuz kalmasında da suça dair bir kanaat oluşmasından ziyade Türkiye algısının ve diğerleriyle (Batı) uyumlu görünme çabasının temel etken olduğu belirlemesini yapmak mümkündür. Her ikisi de muhataralı konudur. Zira küresel rekabetin ortaya çıkardığı ya bizdensin ya da *

etkisini misliyle arttıracak bir husustur.

[1] 2014 yılına dair değerlendirme için bkz. Gözde Kılıç Yaşın, Ermeni İddialarını Kabul Eden Ülkeler, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 01 Mayıs 2014, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalarimerkezi/2014/05/01/7571/ermeni-iddialarini-kabul-eden-ulkeler> ve tekrar yayını için bkz. <https://21yyte.org/tr/merkezler/ermeni-iddialarini-kabul-eden-ulkeler>

[2] Aralık 2013te görülen İkinci Daire kararıyla AİHM, İsviçrenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine (AİHS) aykırı olarak Perinçekli mahkûm ettiği tespitinde bulunmuş (Perinçek v. Switzerland - 27510/08, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Perin%C3%A7ek%22%2C%22itemid%22:%5B%22002-9265%22%5D%7D>), İsviçre AİHSyi ihlalden dolayı mahkûm edilmiştir. İsviçre, davayı temyiz edince dosya, 17 hâkimden oluşan Büyük Daireye gönderilmiş, Büyük Daire nihai kararı 15 Ekim 2015te açıklamıştır. Case of Perinçek v. Switzerland, (Application no. 27510/08), Judgment, Strasbourg, 15 October 2015, Perinçek v. Switzerland - 27510/08, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-158235%22%5D%7D>); Ayrıca inceleme için bkz. Alaeddin Yalçinkaya, Perinçek-İsviçre Davası Kararı Sonrasında Ermeni Soykırım İddiaları Konusunda Siyasi, Hukuki ve Akademik Etkileşim, Ermeni Araştırmaları Dergisi, S. 52, 2015, ss. 61-84.

[3] Karara göre, Türkiyede 1915 yılı ve sonrasında meydana gelen olaylar ile hakkında uluslararası mahkemelerce yargılama yapılarak yetkili yargı organlarca suç tespiti yapılmış olan Holokost arasında benzerlik kurulması mümkün değildir. Kaldı ki Ermeni halkının soykırıma uğratıldığı nitelendirilmesine ilişkin genel oydaşmanın varlığı da şüphelidir. Bu nedenle Daire, kararının 117. paragrafında, bu dava ile Holokostla ilgili suçların inkârına ilişkin davalar arasında bir ayırım yapmıştır. Buna göre yetkili bir mahkemenin kararı bulunmadıkça soykırım inkârının yasaklanması söz konusu değildir. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-163490%22%5D%7D> Diğer taraftan AİHM, dünyadaki 193 ülkenin yalnızca yirmisinin Ermeni soykırımını resmen tanımasından bahisle bu konuda bir fikir birliği de olmadığını ifade etmektedir.

[4] Türkiye'nin 1999'da ABye adaylık statüsü kazanmasına itiraz eden Ermeni asıllı Fransa vatandaşları Gregoire Krikorian ve eşi Suzanne Krikorian, Avrupa Parlamentosu aleyhine açtıkları dava dilekçesinde Türkiyenin ABye adaylık sürecinin askıya alınmasını, Türkiyenin Ermeni soykırımı tanımaması şartının yerine getirilmesi yönünde tedbir kararı alınmasını talep etmişlerdir. Türkiyenin ABye üyelik statüsünün kabul edilmesinden dolayı mağdur olduklarını söylemektedirler. ABADın kararı için bkz. ORDER OF 17. 12. 2003 □ CASE T-346/03, <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d68138bb6cdeb94ce3ab739c7f4e841>; ABAD, Ermeni soykırımı suçlamasının içeriğine girmemiştir ancak Avrupa

Parlamentosunun 18 Haziran 1987 tarihli kararının parlamentonun herhangi bir zamanda değiştirebilecek bir bildirim olduğunu vurgulayarak siyasi niteliğine işaret etmiştir. Kararın incelemesi için bkz. Ayrıca inceleme için bkz. Alaeddin Yalçınkaya, Perinçek-İsviçre Davası Kararı Sonrasında Ermeni Soykırım İddiaları Konusunda Siyasi, Hukuki ve Akademik Etkileşim, Ermeni Araştırmaları Dergisi, S. 52, 2015, ss.61-84

[5] Üç adet tanıma 2015, 2018, 2021 yıllarında olmak üzere Hollandaya aittir.

[6] Hazırlanan önerelerde genellikle kabul eden diğerleri sayılarak soykırım iddiasını tanımaya dönük meşruiyetin olduğu ispatlanmaya çalışılmaktadır. Önergelerin çoğunda BM Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu'nun da tanıdığı ifade edilmektedir. Ancak bu iddia gerçek değildir. BM Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu, 1985 Whitaker Raporunu kabul etmemiştir. Komisyon raporu görüşmeye dahi almamış, **sadece raporu not ettiğini belirterek kibarca reddetmiştir**. Ne var ki ülke parlamentolarına sunulan önerelerin çoğunda sanki rapor görüşülmüş, oylanmış ve kabul edilmiş, hatta 1915 Olaylarının soykırım olduğunu işliyormuş izlenimi yaratılmaktadır. Örneğin 5 Ekim 2000'de ve 9 Nisan 2007'de Ermeni Amerikan lobisinin bu tür girişimiyle yanılmaya çalıştığı ABD Kongresi BM'nin Ermeni davasını soykırım olarak kabul ettiğine inandığı görülünce BM Sözcüsü Farhan Haq düzeltme yaparak BM, BMden de önce meydana gelen olaylarla ilgili herhangi bir pozisyon almamaktadır açıklaması yapmıştır.

[7] Bulgaristanın Avrupalılaşıma sinyali vermenin bir yolu olarak Ermeni soykırımının tanınmasını stratejik olarak araçsallaştırdığına ilişkin bir makale için bkz. Daniel Fittante, Out-Europeanising the Competition: Armenian Genocide Recognition in Bulgaria, <https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2050678> ve <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668136.2022.2050678>

[8] Uruguay Senate and House of Representatives Resolution, Dia De Recordacion De Los Martires Armenios Ley N° 13.326, April 20, 1965, <https://parlamento.gub.uy/documentosyleyes/leyes/ley/13326>, <https://www.impo.com.uy/bases/leyes/13326-1965>; Día De Recordación De Los Mártires Armenios Ley N° 17.752, March 26, 2004, <https://parlamento.gub.uy/documentosyleyes/leyes/ley/17752>; Uruguay Senatosu 20 Nisan 1965te kabul ettiği yasa ile 24 Nisanı Ermeni Şehitlerini Anma Günü ilan etti. Uruguay Senatosu, 18 Mart 2000 tarihinde de 24 Nisanı 1915te katledilenlerin anısına Ermeni Şehitleri Anma Günü ilan eden yasa tasarısını onayladı. 1 Kasım 2000de Temsilciler Meclisinde görüşülmeye başlayan tasarı 10 Mart 2004te kabul edildi. Uruguay Temsilciler Meclisi, ayrıca 3 Mayıs 2005 tarihinde Ermeni iddiaları konusunda bir bildiri kabul etti. Bu bildiri de, 24 Nisanın BM tarafından her türlü soykırımın ifşa edilmesi ve reddedilmesi günü ilan edilmesi ve bunun için Uruguay Dışişleri Bakanlığının BMde girişimde bulunması istendi.

[9] Cyprus House of Representatives Resolution, No: 36, April 24, 1975; Kararda, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı ile ilgili kurulmaya çalışıldı. Aslında 2014 yılındaki benzer bir çalışmamız için araştırma yaptığımızda tüm veriler GKRYnin ilk kez 1982de bu yönde bir karar aldığı yönündeydi. Çalışmayı güncellerken sonradan bu tarihin 1975e çekildiği görülmüştür.

[10] Argentina Law, March 18, 2004, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.300/current_category.7/affirmation_detail.html, Argentina Law, January 15, 2007 http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.374/current_category.7/affirmation_detail.html; Arjantin Senatosunun **5 Mayıs 1993** tarihinde aldığı 1554/92 nolu kararda, Ermeni çevrelerinin 1915 olaylarına ilişkin iddiaları paralelinde tanım ve ifadelerle dayanışma vurgusu yapılarak, Karabağ Ermenilerine ilişkin endişeler dile getirildi. Kararda Ulusal Senato, 20. Yüzyılın ilk soykırımının kurbanlarından oluşan Ermeni toplumuyla, 1915-1917 yılları arasında 1.500.000 Ermeninin Türk hükümeti tarafından öldürülmesine yol açan insanlığa karşı işlenmiş suçun yıldönümünü anma konusunda tam bir dayanışma içinde olduğunu açıklar. Aynı şekilde, Dağlık Karabağda çoğunluğu oluşturan Ermeni nüfusuna karşı yürütülen aralıksız insan hakları ihlalleri hakkında derin kaygı duyduğunu bildirir. ifadesi yer almıştır. Arjantin Senatosunun **22 Nisan 1998** tarihinde kabul ettiği açıklamada ise Senatonun soykırımın her şeklini kınadığı ifade edilerek, Ermeni iddiaları paralelinde ifadeler kullanıldı ve Ermeni halkıyla dayanışma vurgusu yapıldı. Arjantin Senatosunun **20 Ağustos 2003** tarihinde kabul ettiği açıklamada da 1915 olaylarının 88. yılında üzüntü dile getirildi ve Ermeni çevrelerinin iddialarına destek verildi. Arjantin Senatosunun **14 Nisan 2004, 20 Nisan 2005 ve 19 Nisan 2006**daki açıklamalarında da Ermeni tezlerine verilen destek yinelenmiştir. 18 Mart 2004te sunulan yasa tasarısında ülkenin okul müfredatına Ermeni iddialarına atıfta bulunan temanın dahil edilmesi, yaygınlaştırılması da önerilmiştir. Bu tasarıda tarih 1894-1896ya çekilmiş ve 1922de İzmir yangınına dek genişletilmiştir. 20 Nisan 2005 bildirisinde Arjantin Ermeni Cemaatinin (ACA) anma eylemlerine saygı duruşuyla katılınması ifade edilmiş, tarih aralığı bu kez 1915-1923 olarak belirlenmiştir. Arjantin Parlamentosu **15 Ocak 2007**de yürürlüğe giren ve 24 Nisanı Tolerans ve Halklar Arasında Saygı Günü ilan eden bir yasayı kabul etti. Yasayla Ermeni kökenli Arjantinli devlet memuru ve öğrencilere 24 Nisanda anma etkinliklerine katılma izni verildi ve bu kişiler o gün izinli sayıldı. Argentina Senate Resolution, May 5, 1993, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.147/current_category.7/affirmation_detail.html; Argentina Senate Resolution, April 20, 2005, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.335/current_category.7/affirmation_detail.html; Argentina Senate Resolution, August 20, 2003, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.279/current_category.7/affirmation_detail.html

[11] Russia Duma Resolution, April 14, 1995, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.151/current_category.7/affirmation_detail.html; Rusya Federasyonu Federal Konseyi Devlet Duması (Temsilciler Meclisi) 14 Nisan 1995de kabul ettiği kararda, Ermeni iddialarına konu edilen olaylar kınadı ve 24 Nisan Soykırım Kurbanlarını Anma Günü olarak ilan etti. Bu kararda Kardeş Ermeni halkının tarihi anayurdunda fiziksel imhasının Rusyayı çökertmeyi amaçladığı iddia edilmiş ve Daha 1915te Rusyanın girişimiyle Büyük Avrupa Devletleri tarafından Türk imparatorluğunun Ermeni halkına yönelik eylemlerinin insanlığa karşı suç olarak tanımlandığı ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca 26 Kasım 1968 tarihli Savaş Suçları Ve İnsanlığa Karşı Suçlara Zaman Aşımı Uygulanamayacağı Hakkında Sözleşmeye atıf yapılmıştır. Rusya Federasyonu Federal Konseyi Devlet Dumasının 22 Nisan 2005 tarihli açıklamasında da Ermeni iddiaları paralelinde değerlendirmelerde bulunuldu.

[12] Canada House of Commons Resolution, April 23, 1996, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.149/current_category.7/affirmation_detail.html; Canada Senate Resolution, June 13, 2002, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.220/current_category.7/affirmation_detail.html; Canada House of Commons Resolution, April 21, 2004, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.291/current_category.7/affirmation_detail.html; Kanada Parlamentosu Avam Kamarası 23 Nisan 1996 tarihinde aldığı kararda 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddialarına değinerek, her yılın 20-27 Nisan haftasını bir halkın diğer bir halka karşı uyguladığı insanlık dışı davranışı anma haftası olarak kabul edildiğini duyurdu. Kanada Parlamentosunun Senato kanadında 13 Haziran 2002 tarihinde Ermeni Soykırımının Tanınması ve Anılması başlıklı bir önerge kabul edildi. Kanada Avam Kamarasının 21 Nisan 2004 tarihinde kabul ettiği kararda da 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddiaları paralelinde ifadelere yer verilerek, yaşananlar insanlığa karşı suç olarak nitelendirildi.

[13] Greece (Hellenic Republic) Parliament Resolution, April 25, 1996, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.156/current_category.7/affirmation_detail.html; Yunanistan Parlamentosu 25 Nisan 1996 tarihinde çıkardığı bir kanunla 24 Nisanı Ermeni soykırımını anma günü ilan etti.

[14] Lebanon Chamber of Deputies Resolution, April 3, 1997, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.162/current_category.7/affirmation_detail.html; Lübnan Temsilciler Meclisinin 3 Nisan 1997 tarihli kararında Ermeni çevrelerinin ifadelerine yer verildi ve 24 Nisan Anma günü ilan edildi. Lübnan Parlamentosu 11 Mayıs 2000 tarihinde kabul ettiği kararda Ermeni çevrelerinin iddialarına atıf yapıldı. Kararda, 1915 olayları kınanarak, Ermenilerin talepleriyle dayanışma vurgusu yapıldı.

[15] Sénat de Belgique SESSION DE 1996-1997, 1-736/1, 8 Octobre 1997, <https://www.senate.be/www/?Mlval=/publications/viewPub.html&COLL=S&LEG=1&NR=736&VOLGNR=3>
Belçika Senatosu 26 Mart 1998 tarihinde Türkiyede Yaşayan Ermenilerin 1915 Soykırımına İlişkin Kararı aldı. Türkiyeye de bunu kabul etmesi çağrısı yapıldı.

[16] France National Assembly Law, May 28, 1998, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.154/current_category.7/affirmation_detail.html; France Senate Law, November 7, 2000, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.154/current_category.7/affirmation_detail.html; France Law, January 29, 2001, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.170/current_category.7/affirmation_detail.html; (Fransızca) Proposition de loi complétant la loi n° 2001-70 du 29 janvier 2001 relative à la reconnaissance du génocide arménien de 1915, National Assembly of France, 12 April 2006, <http://www.assembleenationale.fr/12/propositions/pion3030.asp>; Fransa Senatosu 7 Kasım 2000 tarihinde acil görüşme yöntemi ile gündeme getirilerek ele alınan Fransa 1915 yılında Ermenilere karşı soykırım uygulandığını alenen kabul eder ifadesinden oluşan yasayı kabul etti. Bu yasa Fransa Ulusal Meclisinin 18 Ocak 2001 tarihli oturumuna katılan 50 kadar parlamenterin oybirliğiyle kabul edildi. Dönemin Cumhurbaşkanı Chirac yasayı 29 Ocak 2001 tarihinde onayladı.

[17] İsveç Parlamentosu Dışişleri Komisyonunca hazırlanan ve Parlamentonun 29 Mart 2000 tarihli oturumunda 130 oya karşılık 131 oyla kabul edilen İnsan Hakları Raporunun Türkiye ile ilgili bölümünde Ermeni çevrelerinin iddialarına da yer verildi. Kararda 1915 olayları Ermeni tezleri paralelinde değerlendirildi. İsveç Parlamentosu 11 Mart 2010 tarihinde kabul ettiği bir metinle de Ermeni iddialarını Asuri, Süryani, Keldani ve Pontus Rumlarını da içine alacak şekilde genişletti. http://www.genocide-museum.am/eng/Sweden_Parliament_Resolution.php, 11 Mart 2010; Kararda 1915 Olaylarının İkinci Holokost olduğu bilgisine yer verilmiş ve diğer ülkelerin parlamento ve kuruluşlarının sözde soykırım kararları da referans olarak yer almıştı * Hâlbuki 1915 Olaylarının soykırım olmadığı ünlü İsveçli Seyyah Sven Hedin, (Küçük 2014: 347-358) İsveçli Dragoman Johannes Kolmodin, İsveç İstanbul Elçisi Gustaf Wallenberg gibi görevliler raporlarında ve eserlerinde detaylı bir şekilde anlatmaktaydı., İsveçli Dragoman J. Kolmodin Batı Anadolu'da yapılan katliamlar için 23 Ekim 1921'de yazmış olduğu mektupta şu ifadelerle yer vermişti: : Osmanlı Devletinin talebi üzerine Marmara

Denizinin güneyinde Yunan işgali altında olan bölgeleri ziyaret eden, Türk yanlısı olmayan, Müttefik araştırma komisyonu ve onlara, (Uluslararası Kızıl Haçdan eşlik eden bir delege Mr. Maurice Gebri), Yunan askeri otoritelerinin sistematik ve kasıtlı olarak Türkleri imha etmeye çalıştıkları sonucuna varmıştı. Bkz. Evren Küçük-Burak Kazan, İsveç ve Ermeni Meselesi (2010-2015), Karadeniz Araştırmaları, Güz 2015, Sayı 47, s.61-86; Milletvekili Agneta Berliner, Türkiye ile İsveç arasındaki kriz uzun sürmez. Başka parlamentolarda, bizim verdiğimiz karara benzer sonuçlar çıktığında, Türkiye, diplomatlarını geri çekmiştir. Kısa süre sonra da diplomatlar görevlerine dönmüştür. Türkiye ilişkilerinde bağımlıdır açıklamasını yaptı., Evrim Coşar Bilgin, İsveç Ermeni Katliamı yaptı, 14 Mart 2010, <https://www.birgun.net/makale/isvec-ermeni-katliami-yapti-9722> 2014 verilerine göre İsveç nüfusu 9.573.466dır İsveçteki Ermeni nüfusu 5.000, (<http://worldpopulationreview.com/countries/sweden-population/>) iken Türkiye kökenli göçmen nüfusu ise 115.000 civarındadır. (T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-isvec-siyasi-iliskileri.tr.mfa>)

[18] Italy Chamber of Deputies Resolution, November 16, 2000, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.172/current_category.7/affirmation_detail.html; İtalya Temsilciler Meclisinin 16 Kasım 2000de kabul ettiği kararla Avrupa Parlamentosunun 15 Kasım 2000 tarihli kararına atıfta bulunularak, İtalyan Hükümetine sorunun çözümüne ilişkin girişimde bulunma çağrısı yapıldı.

[19] Vatican City Communiqué, November 10, 2000, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.167/current_category.7/affirmation_detail.html; Papa II. John Paul imzasıyla 2000 yılında yayımlanan Vatikan Şehir Deklarasyonunda, Yüzyılın başında yaşanan Ermeni soykırımı, sonraki dönemlerde meydana gelen dehşetengiz olayların habercisi olmuştur denilmektedir.

[20] Switzerland (Helvetic Confederation) National Council Resolution, December 16, 2003, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.277/current_category.7/affirmation_detail.html

[21] Slovakia Resolution, November 30, 2004, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.330/current_category.7/affirmation_detail.html; Slovakya Ulusal Meclisinde 30 Kasım 2004 tarihinde Slovakya Ulusal Meclisi, 1915 yılında Osmanlılar tarafından girilen Ermeni soykırımını tanır ve bunun insanlığa karşı işlenmiş bir suç olduğunu kabul eder şeklinde bir bildiri benimsendi.

[22] Netherlands Parliament Resolution, December 21, 2004, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.355/current_category.7/affirmation_detail.html; Hollanda Temsilciler Meclisinin 21 Aralık 2004 tarihinde yapılan oturumunda, Hollanda Hükümetini

Türkiye ile yürütülecek kültürel ve siyasi diyalog çerçevesinde Türkiye'nin Ermeni Soykırımını tanıması konusunu sürekli gündeme getirmesini talep eden bir önerge kabul edildi. Hollanda Başbakan Yardımcısı Lodewijk Ascher, ülkesinin 1915 olayları için soykırım tanımını kullanmayacağını açıklamıştı. Hristiyan Demokrat Partinin (CDA) önerisiyle 2004te parlamentoda kabul edilen tasarıda, soykırım sorunu ifadesi yer almaktaydı ve Ascher de sorun ifadesini kullanmaya devam edeceklerini söylemekteydi. Ascher, Soykırım ya da değil buna uluslararası hukuk çerçevesinde hakimler karar vermeli açıklaması yapmıştı. Bkz. Hollanda, Ermeni Soykırımını tanımayacak, 24 Ağustos 2016, <https://www.yurtgazetesi.com.tr/dunya/hollanda-ermeni-soykirimini-tanimayacak-h3641.html>; Actuele situatie in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2018-2019,32623 nr. 263, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32623-263.html>

[23] Poland Parliament Resolution, April 19, 2006, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.354/current_category.7/affirmation_detail.html; Polonya Parlamentosu, 19 Nisan 2005de Ermeni çevrelerinin iddiaları paralelinde bir kararı kabul etti ve 1915 olayları mağdurlarının saygıyla anıldığı kaydedildi.

[24] Federal Almanya parlamentosu Bundestagın 16 Haziran 2005de çıkardığı karar metinde soykırım ifadesi yalnızca bir defa yer aldı ve sayısız bağımsız tarihçi, parlamento ve uluslararası örgütün Ermenilerin tehcir ve ortadan kaldırılmasını soykırım olarak nitelendirdiğine dikkat çekildi. Kararda, geçmişte yaşanan olayların incelenmesi için Türk, Ermeni ve yabancı tarihçilerden oluşan bir komisyon kurulması önerisi getirilirken, Almanyanın da olaylardan dolayı özel bir sorumluluğu olduğu vurgulandı. Ayrıca Dışişleri Bakanlığından ilgili döneme ait arşivlerini açması istendi. Kararda, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi gerektiği vurgulandı. 2016da ise içerikte soykırım ifadesi yer almıştır. Deutscher Bundestag, 18/8613 18. Wahlperiode 31.05.2016, <https://dserver.bundestag.de/btd/18/086/1808613.pdf>; 630 vekilden 400ü oylamaya katılmış, 1 çekimser 1 ret oyu kullanılmıştır.

[25] Venezuela National Assembly Resolution, July 14, 2005; http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.352/current_category.7/affirmation_detail.html; Venezuela Ulusal Meclisinin 14 Temmuz 2005 tarihinde kabul ettiği metinde yaklaşık 2 milyon Ermeninin Jön Türkler rejimi tarafından Pantürkizm ideolojisine uygun olarak yok edildiği ifade edildi. Ayrıca bu iddialar kabul edilinceye kadar Türkiye'nin AB üyelik sürecinin askıya alınması da istendi.

[26] Lithuania Assembly Resolution, December 15, 2005; http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.351/current_category.7/affirmation_detail.html; Litvanya Parlamentosunun 15 Aralık 2005 tarihli kararında da Ermeni iddiaları paralelinde görüşlere

yer verildi ve Türkiye'ye bunu tanıma çağrısı yapıldı.

[27] Chile Senate Resolution, 5 Haziran 2007, 531 sayılı karar, http://www.armenian-genocide.org/Affirmation.393/current_category.7/affirmation_detail.html; Şili parlamentosunda kabul edilen önergede Ermeni davasını bir soykırım olarak tanımlayan Birleşmiş Milletler Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu tarafından 1985 yılında verilen bir tanımadan bahsederek 1985 BM kararının onaylanması Şilin manevi yükümlülüğüdür, ifadesi yer almaktadır. Ancak BMnin Ermeni iddiaları ile ilgili herhangi bir kararı bulunmamaktadır. 324 sayılı karar, 155 üyeli Temsilciler Meclisinde 77 kabul oyu almıştır, bir milletvekili aleyhte oy kullanmış, üç milletvekili çekimser kalmıştır. Cámara Solidaría con Nación Armenia Y Condena Genocidio, 14 April 2015, <http://www.panorama.am/en/politics/2015/04/15/chile-parliament-genocide/>; karar metni için bkz. Chilean parliament once again condemns Armenian Genocide and expresses solidarity with Armenian people, 15 Nisan 2015, <https://web.archive.org/web/20151002225036/>; https://www.camara.cl/prensa/noticias_detalle.aspx?prmid=125704

[28] Declaración Camaral, La Cámara de Diputados, 27 Kasım 2014, DC No. 09/2014-2015

[29] Kararda Kitlemel imha terimi kullanılmıştır. Bulgar halkının insancıl merhametli geleneklerinden ve BM belgelerini onaylamış olmasından doğan yükümlülükleri gereği, Bulgaristan Osmanlı İmparatorluğunun tarihsel mirası ile Türkiye Cumhuriyetinin tarihsel mirasını birbirinden ayırmakta ve tarihsel gerçekliğe nihai sadakat doğrultusunda Türkiye ile Ermenistan arasındaki diyalogu memnuniyetle karşılamaktadır. Ulusal Meclis, Bulgaristan Cumhuriyeti Anayasasının 86 (1). maddesi uyarınca; Osmanlı İmparatorluğunda Ermenilerin kitlemel imhasını tanımaya ve 24 Nisanı kurbanları anma günü olarak ilan etmeye karar vermiştir denilmektedir. Bulgarias Parliament recognizes the Armenian Genocide, 24 Nisan 2015, Standart News; Bulgaristan parlamentosu defalarca konuya ilişkin tasarıları reddetmiştir. 2010-2011 yıllarında 14 il-ilçe belediye meclisinde Ermeni iddiaları kabul edilmiştir. 2011 nüfus verilerine göre Bulgaristanda Ermeni nüfusu 6 bin 552dir. 2022de alınan kararda yine katliam ifadesi kullanılmıştır. Parliament of Bulgaria declares April 24th as Armenian Genocide Remembrance Day, 25 Nisan 2015, <https://armenpress.am/eng/news/803290/parliament-of-bulgaria-declares-april-24th-as-armenian-genocide-remembrance-day.html>.

[30] Autriche: le génocide arménien symboliquement reconnu, 22 Nisan 2015, <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/2015/04/22/97001-20150422FILWWW00163-autriche-le-genocide-armenien-symboliquement-reconnu.php> Parlamentoda bulunan altı grup tarafından ortak bir deklarasyonda bulunulmuştur. Deklarasyonda Aramiler, Asuriler, Keldaniler ve Pontus Rumlarının aralarında olduğu Hristiyan toplumlarının şiddet, cinayet ve sürgün kurbanlarını anıyoruz ifadesi yer almaktadır.

[31] Reconnaissance du génocide des Arméniens : la Turquie rappelle son ambassadeur au Brésil, 9 Haziran 2015, https://www.lemonde.fr/international/article/2015/06/09/reconnaissance-du-genocide-des-armeniens-la-turquie-rappelle-son-ambassadeur-au-bresil_4650717_3210.html; 2 Haziran Salı günü oturuma katılanlardan 81 Brezilya senatöründen 55i tarafından kabul edilmiştir.

[32]Centenaire du génocide arménien : des députés tchèques expriment leur compassion, 15 April 2015, <https://francais.radio.cz/centenaire-du-genocide-armenien-des-deputes-tcheques-expriment-leur-compassion-8262990>; Le Parlement tchèque a condamné le génocide arménien, 27 Nisan 2017, <https://francais.radio.cz/le-parlement-tcheque-a-condamne-le-genocide-armenien-8194346>; Haberde Çek Cumhuriyetinin konu gündeme geldiğinde genel tepkisinin Dışişleri Bakanı Lubomír Zaorálek ve Parlamentonun Alt Meclisi Başkanı Jan Hamáček gibi Tarihin tarihçilere ait olduğunu ve bu tür sorularda kendilerini ifade etmenin politikacıların görevi olmadığını düşünüyorum. Ciddiyetleri ne olursa olsun ve somut Ermenistan örneğinde bu büyük bir trajedi olsa bile, 100 veya 150 yıl öncesine dayanan gerçekler üzerinde pozisyon almanın bir anlamı yok. İnsanlık tarihindeki trajedilerden ne yazık ki daha pek çok trajedi yaşandı ve bu nedenle bugün Parlamentoda Ermeni soykırımını somut terimlerle tartışmak için özel bir neden görmüyorum. Bu işi tarihçilere bırakın. şeklinde olduğu ancak 2017de resmi pozisyonun değiştiği ifade edilmektedir.

[33] Ermeni diasporasının Amerikan Kongresinin 1915 olaylarını soykırım olarak tanımasını sağlamak yönündeki çabaları 1977den itibaren hızlanmıştır. 1989 yılına kadar Kongrenin Temsilciler Meclisi kanadına hemen her dönem getirilmiş, tasarılar komitelerden geçmiş ancak Temsilciler Meclisi Genel Kuruluna gelememiştir. Ermeniler ilgili karar tasarılarını Kongrenin Senato kısmına ilk kez 1989da getirmişlerdir. 1989 yılından bu yana seçilen dört Başkan da (George H. W. Bush, Bill Clinton, George W. Bush ve Barak Obama) seçim kampanyalarında Başkan seçilmeleri halinde Ermeni soykırımını tanıyacakları yönünde taahhütte bulunmuşlar, ancak seçildikten sonra Ermeni soykırım karar tasarılarının Kongreden geçmesine karşı çıktıkları gibi 24 Nisanda yayınladıkları anma günü bildirisinde de soykırım kelimesini kullanmamışlardır. Sürecin ayrıntılı incelemesi için bkz. A..Oğuz Çelikkol, Ermeni Soykırım İddiaları, Amerikan Kongresi ve Türkiye, Bilge Strateji, Cilt 7, Sayı 13, Güz 2015, ss. 17-30. Barak Obama 2014te Ermenice Büyük Felaket anlamına gelen Metz yegern terimini kullanmıştı; Joe Biden ise 2021de doğrudan soykırım ifadesini kullanan ilk ABD Başkanı olmuştur. Amerika Ermeni Ulusal Komitesi-ANCA'nın eyaletlerde ve ABD yerel siyasetindeki aktif çalışmaları, belediye başkanlığı seçiminden başlayarak geleceğin senatör adaylarını Karabağ dahil olmak üzere her türlü iddialarında taahhüt altında bırakma yöntemleri için bkz. Gözde Kılıç Yaşın, Azerbaycan-Ermenistan Barış Görüşmelerinin Aktörleri, 27 Ekim 2022, <https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/AZERBAYCAN-ERMENISTAN-BARIS-GORUSMELERININ-AKTORLERI>

Başkanlık seçimlerinde, Temsilciler Meclisi ve Kongre seçimlerinde de adaylara mektup göndererek Ermeni iddiaları hakkında görüşlerini almakta ve yönlendirici sorularla kişileri iddiaları çerçevesinde bağlamaya çalışmaktadır.

[34] Portekiz Parlamentosu Ermeni Soykırımını Resmen Tanıdı, 27 Nisan 2019, <https://m.bianet.org/bianet/azinliklar/207924-portekiz-parlamentosu-ermeni-soykirimini-resmen-tanidi>. Karar metninde 24 Nisan 1915 günü Osmanlı yetkililerininin 250 Ermeni aydın ve cemaat liderini idam ettiği belirtilmiştir.

[35] Syria parliament recognises Armenian genocide, 13 Feb 2020, <https://www.france24.com/en/20200213-syria-parliament-recognises-armenian-genocide>; Kararda Osmanlı devleti tarafından Ermenilere karşı işlenen soykırımı kınıyor ve tanıyor. ifadesine yer verilmiştir.

[36] Latvia recognizes the Armenian Genocide, 6 May 2021, <https://en.armradio.am/2021/05/06/latvia-recognizes-the-armenian-genocide/>; Toplam 100 sandalyeli Letonya parlamentosunda 7 çekimser, 11 karşı oy kullanılan oylamada 58 oyla kabul edilmiştir. Letonyanın bu kararının ABDnin teşvikiyle çıkardığı 2022 Holokost tazmin yasasıyla (<https://likumi.lv/doc.php?id=330185>) daha doğrusu süreçle bağlantısı olabilir. Holokost tazmin yasası Letonya devletinin, Letonyanın işgali sırasında Nazi rejimi tarafından gerçekleştirilen soykırımdan ve Sovyet işgal rejimi tarafından yürütülen mülkün millileştirilmesinden sorumlu olmadığını ancak Letonyanın kontrol dışı sonuçlarını teyit ettiğini, Letonya topraklarında Nazi totaliter rejimi tarafından yürütülen Holokost nedeniyle ve * Letonyadaki Yahudi cemaatine destek sağlama faaliyetleri sonucunda * mülkiyet haklarının restorasyonu ile ilgilidir. Yugoslavyanın dağılması sonrasında ortaya çıkan devletlerde ve Bulgaristanda da benzer şekilde mülklerin iadesi yasaları çıkarılmıştır.

[37] Wales National Assembly Resolution, EDM 1454

[38] Motion S4M-06266: Marco Biagi, Edinburgh Central, Scottish National Party, Date Lodged: 18/04/2013

[39] Soykırım olarak tanımlayan

[40] En el 90.º aniversario del genocidio armenio

[41] Türkiyenin ABye tam üyelik başvurusunda bulunmasından üç ay sonra 18 Haziran 1987de Avrupa Parlamentosu, Ermeni Sorununun Siyasi Çözümü başlıklı bir tavsiye kararı aldı. Kararda 1915-1917 dönemindeki olaylar 1948 BM Sözleşmesine göre soykırım olarak adlandırıldı ve Türkiyenin 1915 olaylarını bu çerçevede tanımamasının ABye tam üyelik yolunda engel olduğu görüşüne yer verildi. Parlamento kararı için bkz. European

Parliament resolution on a political solution to the Armenian question (18 June 1987), https://www.cvce.eu/content/publication/2005/10/26/91fbffca-0721-49d5-9e53-f95393d470b2/publishable_en.pdf. Avrupa Parlamentosu 15 Kasım 2000de, ABye tam üyelik yolunda Türkiye tarafından atılan adımlar konulu raporun ilişigindeki karar tasarısını Strasbourgdada Genel Kurulda oylayarak kabul etti. Ermeni çevrelerinin iddialarını karara sokmayı hedefleyen bir değişiklik önergesi az farkla kabul gördü. Türkiye, Ermeni iddialarının raporda yer almasını protesto etti. Avrupa Parlamentosunun 28 Şubat 2002de kabul ettiği kararda ise 1987 yılındaki karara atıf yapılarak, Türkiyeye uzlaşma temeli oluşturması çağrısında bulunuldu. Avrupa Parlamentosunun 28 Eylül 2005 tarihli bir başka kararında da Türkiyeye Ermeni iddialarını tanıma çağrısı yapıldı ve bu tanımanın Avrupa Birliğine girişin ön şartı olduğu ifadesine yer verildi. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25308202/>

[42] Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution, April 24, 1998 ; Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution, April 24, 2001

[43] Mercosur recognizes the Armenian Genocide, 23 Kasım 2007, <http://en.mercopress.com/2007/11/23/mercotur-parliament-condemned-the-armenian-genocide>. Tasarı Arjantin ve Uruguay temsilcilerince gündeme getirilmiştir.

[44] New York'taki Times Meydanı'nda yapılan "Ermeni Soykırım Yalanına Son ve Şehit Diplomatlarımızı Anma" mitingi örneğinde verilmiştir. <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/152152.aspx>

Yazar Hakkında :

-

Atıfta bulunmak için: YAŞIN, Gözde KILIÇ. 2026. "ERMENİ İDDİALARI, HUKUK VE SİYASİ LOBİCİLİK." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2023 / 15. Mayıs 09. Erişim Mayıs 20, 2026. <https://avimbulten.org/public/tr/Analiz/ERMENI-IDDIALARI-HUKUK-VE-SIYASI-LOBICILIK>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır